

Ennek a számnak az ára 30 fillér.

Negyvenkilencedik évfolyam.

48. szám.

Debrecen, 1929 november 30.

DEBRECENI

PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK: DR. KUN BÉLA ÉS DR. RÉVÉSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

A „nagy“ egyházak.

Nagyon örvendetes, hogy az egyházi törvényhozás iránt egyébként nem nagy érdeklődést mutató egyházi közvélemény legalább ezzel az égető problémával a szorosán hivatalos fórumokon kívül is foglalkozik. Budapest szempontjából Kádár Gusztáv presbiter, néhai Haypál Benőnek egyik belső munkatársa. ír erről a nagyfontosságú kérdéssel „Budapest egyházmegye“ című röpiratában. A debreceni egyházközségben pedig az elmúlt héten presbiterek és egyháztanácsosok értekezletén tárgyalták a zsinat elé terjesztett törvényjavaslatot és a debreceni presbiterium vezető köréből készült azon módosító javaslatot, mely lapunk előző számában egész terjedelmében megjelent.

Aki a javaslatokat figyelemmel elolvasta, tisztán látja a különbségeket. A most életben levő törvényünk szerint a legnépesebb egyházközség is maradhat mozdulatlanul, ha csak egy lelkésze van. Csupán akkor köteles valamit csinálni, ha több a lelkésze, akkor is csak úgy, ha a több lelkészhez még ötezres lélekszám, vagy több templom járul. Ezekben az esetekben is szabad a választás: egyházközségekre tagozódni, vagy paróchiális köröket szervezni. Az előbbi alternatíva esetén állnak a generális szabályok, az utóbbi alternatívát illetően az egyházkerület szabályrendeletet alkot.

A zsinati javaslat minden olyan egyházközségre nézve, melynek lélekszáma ötezeren felül van kötelezővé teszi a szervezkedést, és pedig ötezrenként egyházközségekre tagozódni, hanem csak paróchiális körök szervezése történjék, ugyancsak az ötezres szám alapul vételével. Mindkét esetben a vallástanító lelkészi állásokat vagy azok egy részét lekipásztori állásokká kell átszervezni. Ha a nagy egyházközségekből alakult egyházközségek száma elég nagy, külön egyházmegyévé alakulhatnak, amelynek szervezetére semmiféle külön szabály nincs, vagyis az egyházmegyéket illető általános szabályok irányadók.

A debreceni javaslat szerint az egyházközség maga dönt, hogy külön egyházközségekre vagy paróchiális körökre szervezkedjék, de az ötezres lélekszám alapján s minden egyházközségnek vagy paróchiális körnek külön lelkésze legyen. Egyházközségekre szervezkedés esetén ha legalább tíz egyházközség alakult, külön egyházmegyét is lehet alakítani s ebben az esetben az ilyen egyházmegye közgyűlésére a presbiteriumok nagyobbszámú tagokat küldhetnek. Ha meg nem egyházközségekre csak paróchiális körökre történik a szervezkedés, a legalább tíz egyházközségből álló nagy egyházközség kivethető az egyházmegye hatósága alól és közvetlenül az egyházkerület hatósága alá rendelhető.

Örvendetes egyetértés van abban hogy öteznél nagyobb lélekszámot egyik javaslat sem akar egy pásztor gondozása alatt hagyni. Az hogy a zsinati javaslat az egyházközségekre tagozódásnak akar kedvezni és a másik alternatívát a felsőség engedelméhez kötné, míg a debreceni javaslat magára az érdekelt egyházközségekre bizza a döntést, nem olyan ellentét hogy ezen vitatkozni érdemes legyen. Kizártnak tartom ugyanis, hogy ha egy egyházközség megokoltan az egyházközségekre szervezkedésre kér engedelmet ezt az egyházkerület meg ne adja; s kizártnak azt is hogy ha minden érv az egyházközségekre tagozódás mellett szól, az e tárgyban döntésre feljogosított egyházközség ellenkező határozatát az egyházi felsőség meg ne változtassa. Ok nélkül ujjat húzni bizonyára senki sem akar s mindkét lehetőség számára mindkét rendezés mellett nyitva van az ajtó.

Az sem lényeges különbség, hogy a debreceni javaslat tíz egyházközséghez köti a külön egyházmegyévé alakulhatást. A zsinati javaslat sem gondol ilyenre két-három lelkész mellett s az előfeltételekben az is bennértetik, hogy a szükséges számú egyházmegyei tisztviselők megválaszthatók legyenek. Tehát esperes, legalább három lelkészi tanácsbíró — másként ugyanis nem jön ki a határozóképes szám —, egyházmegyei lelkészi jegyzők, ami legalább kettőt jelent, tehát ime hat tisztviselő s tén mégis magától értődő, hogy nem képzelünk olyan egy-

házmegyét, ahol mindenki csak tisztséget viselő úgynevezett „közpap” pedig egy sincs. Ebben tehát nulla contrarietas.

Kettő a lényegbe vágó különbség. Az egyik az hogy a debreceni javaslat a nagy egyházból alakult egyházmegyénél különleges szabályt állítana fel, nevezetesen megengedné, hogy a presbiterium, „több tagot” küldhessen az egyházmegyei közgyűlésre. Ez nyilván azt jelenti, hogy több világi képviselőt. Vagyis ebben az esetben kivételképpen megholygatja az egyházalkotmányunkon egyébként következőtösen átvonuló paritásos rendet. Ezt nem tartom szerencsésnek. Én ugyan nem tekintem a lelkészi és világi elem paritását tabunak amit érinteni sem szabad, és ha a zsinatpresbiteri egyházalkotmányokban szabály is a paritásos berendezés — bár nem kivétel nélkül —, én egészen jónak tudnék elképzelni olyan egyházalkotmányt is, amelyben a lelkészek és nemlelkészek nem egyenlő számmal vannak képviselve a magasabb egyházkormányzati gyűléseken. — Azonban ha ezt elfogadjuk, el kell fogadnunk általános szabályul. S ha a debreceni javaslat azt tartalmazná hogy az egyházmegyékben általában, az egyházkerületi közgyűlésen, a konventen, a zsinaton sem kötelező a paritás és lehet több világi tag, mint amennyi lelkész: ezt talán nem támogatnám, de érteném. Azt azonban, hogy miért kelljen éppen a nagy egyházközségekből alakult egyházmegyében több világi tagnak lenni, mint máshol ezt nem is értem. Azonban ez ellen sem szólnék. Ha a zsinat bölcsesége úgy találja, hogy a paritáshoz nem kell ragaszkodni, hát ne ragaszkodjék.

Ellenben mindenesetre szót emelek itt és mindenütt ahol alkalmam lesz, az ellen a — különben nem új — gondolat ellen, hogy tíznél több lelképásztorral vagy akárhány lelkipásztorral bíró egyházközségeket az egyházmegyei hatóság alól kivenni és közvetlenül az egyházkerület hatósága alá rendelni lehessen. Eltekintve a gyakorlati megvalósítás nehézségeitől, amelyek egyrészt maga a javaslat is céloz, ellene kell ennek állni komoly elvi okokból!

Az exemciók a római katolikus kánonjogban nagyon otthon vannak, ami természetes is, mert ez a kánonjog a középkorban, a rendiség és jogegyenlőtlenség korában alakult ki. De hogy mi protestánsok, ma, a modern jogok korában, térjünk rá az exemciók rendszerére, olyan visszafelé haladás volna, amiért szemünkbe kacsaghatna mindenki. Én magam azt mondtam ugyan a zsinaton, hogy a mi számunkra nincs sem előre sem hátra, hanem csak a Krisztus felé van út; ám semmiképpen sem látom be, hogy ez a retrográd lépés mivel és mennyiben vinne közelebb a Krisztushoz.

Jól tudom hogy azoknak akik e tervet alkották két példa van a szemük előtt. Annak idején — ezelőtt vagy harmincöt évvel — megírta Szinay Gyula. Az egyik a törvényhatósági joggal felruházott városok példája. A másik

az erdélyi egyházkerületben volt „püspöki vizsgálat alá vetett” egyházközségek példája. Azonban nagyon szépen kérek mindenkit: szüntünk meg már egyszer az egyház alkotmányában állami analógiákra és éppen speciális államjogi alakulatok analógiájára hivatkozni. Az egyház jogát az egyház fogalmából kell kifejtetni, nem pedig államjogi vagy politikai elvekből. Ami pedig az erdélyi egyházkerületi példát illeti, ne tessék elfelejteni, hogy ott is azok a tekintélyes egyházközségek csak „egykor” álltak püspöki vizsgálat alatt. Ott úgy volt a jogfejlődés az arisztokratikus államjogi eszmék befolyása alatt. De ott is elhagyták ezt a lehetetlen rendet. És mi most a modern jog világában akarnánk idétlen anachronizmusként megszűlni efféle szabályt? Ennek a gondolatnak ellenállok.

Kun Béla.

Válasz Papp Kálmán Jenőnek.

Papp Kálmán Jenő írását (D. P. L. 47. sz.) — érdeme szerint — válasz nélkül akartam hagyni. Akire multkori érvelésem teljesen hatástalan maradt, azzal nem tartom érdemesnek tovább vitatkozni. Azzal, aki felsorakoztatott érveimből *egyét is meg nem cáfol*, sőt azokra még csak nem is reflektál, aki azokkal tudományos és helytálló érveket szembeállítani nem tud, hanem — középkori skolasztikus módjára — *tekintélyekkel* akar engem ledorongolni: azzal vitatkozni nem is lehet. Legalább a tudományosság szempontjaihoz szokott protestáns talajon nem. Azt hittem eddig, hogy már régen lejárt a teológiában a tekintélyekkel való érvelés skolasztikus módszere. Az bizonyos, hogy ilyesmi csak nálunk eshetik meg, ahol a teológiai módszerek még mindig csak kiváltságos és az egyházi közvéleményre hatástalan szűk köröknek privát fényűzéseit. Ilyen körülmények között nálunk ma *elvi* és *tudományos* vitát indítani vallási kérdésekben teljességgel nem érdemes.

Mégis, szeretve tisztelt Szerkesztőnk kifejezett óhajtására a következő néhány megjegyzést teszem Papp K. J. cikkére, hogy aztán ezzel kimondjam részemről az *utolsó* szót ebben a — sajnos, terméketlen és kilátástalan — vitában.

A tájékozatlanok kedvéért igen röviden ismétlem, hogy Papp K. J. — ha jól értettem őt meg — ezen a rejtett syllogismuson lovagolt: „Istent ki ne ábrázold! (2. parancs.) — Jézus: Isten, tehát Jézust ki ne ábrázold!” Erre én megjegyeztem, hogy a syllogismus felállítását így nem helyes, mert a szentírás és a nicea-chalcedoni orthodox dogma szerint nem ez az egyenlet áll, hogy „Jézus = Isten”, hanem ez, hogy: „Jézus = ember + Isten”. (L. Victor János: Jézus istensége, 1924.) A bibliai szemléltető képekkel nem azt ábrázoljuk ki, ami Jézusban „isten”, hanem azt, ami őbenne „ember”. — A szentírásban pedig csupán *az istenség* kiábrá-

zolásának tilalmát találom, akár a törvényben, akár a prófétáknál; földi emberek és dolgok kiábrázolásának a tilalmát ellenben sehohsem. (Mert igen jól tudjuk, hogy a Helv. Hitvallás IV. részében idézett összes bibliai helyeken és még sok más helyen is a biblia által kárhóztatott „fara-gott képek”, állat- és ember-ábrázolások, a pogányoknál és sokszor Izraelben is, egytől-egyig valamennyien istenképek voltak! És a paran-csolat nem addig van, hogy לא תעשה „ne csinálj”, hanem addig, hogy להם ולא תעבדם

לא תשתחווה „ne imádd és ne tiszteld azo-ka”. Merészeli-e Papp K. Jenő azt állítani, hogy a modern katekhétika általam is val-lott felfogásából a bibliai szemléltető képek imádása és tisztelete bármely tekervényes logi-kával kihozható?! Ez a biblia álláspontja a képek kérdésében. A biblia világában élő ös-kereszténynek igenis használtak bibliai képeket (emlémények: jó pásztor, bárány, galamb, hét-karú gyertyatartó stb.) — nem templomaikban ugyan, de hiszen mi sem a templomokban akar-juk a bibliai szemléltető képeket kifüggeszteni.

Ha már most a II. Helvét Hitvallás olyan módon nyilatkozik a képekről (akkor teljesen érthető reactio-ból), ami a biblia és az öskeresztyénség álláspontjával nem teljesen egyezik, vagy abból föltétlenül nem következnek: akkor én — a hitvallás iránti mélységes tiszteletem mellett — ebben a kérdésben nem a hitvallással tartok, hanem a bibliával és az öskeresztyénséggel. Mert semmi-féle emberi műnek s így a II. Helv. Hitvallásnak sem, a bibliával egyenlő vagy éppen a biblia felett álló tekintéllyel el nem ismerhetem. Erre az állásfoglalásra éppen református voltomnak „for-male principium”-a kötelez: a szentírás egyedüli tekintélye.

A hitvallások használatának módjára nézve is jó lenne nem felejtetni a bibliai elvet: a betű megöl, a lélek az, ami megelevenít. A leg-lélektelenebb, legszűklátörűbb „protestáns sko-lasztika” kell hozzá, hogy a hitvallásoknak nem hitbeli, lényeges, hanem lényegtelen, adiaphoron-okra vonatkozó állásfoglalásaiból papirospápát csináljunk.¹

Különben, hogy e kérdésben, a képek álta-lános, egyetemes és kivételt nem tevő elkárhó-ztatásában, a II. Helv. Hitvallás inkább a Zwingli

¹ Bár később még erre rátérek, de minden félremagyarázás megelőzése végett már itt tisztázni akarom, hogy mi különbséget látok én lényeges és lényegtelen megállapítások között. Lényeges, hitelvi megállapítás pl. a Helv. Hitv. IV. r.-ben mindaz, ami a képek vallásos tisztelete és felhasználása. a „bálványozás” ellen szól. Ellenben lényegtelen, a hit szempontjából „adiaphoron”, közömbös dolog az, hogy vallásos tiszteletben nem részesíthető, egyszerű szem-léltető vagy művészi képeket bemutatók-e az isko-lában vagy nem? Ez éppen olyan „adiaphoron”, mint pl. az, hogy orgona és művészi ének segíti-e templomainkban a vallásos érzelm felszárnyalását vagy nem? Jó, ha van; ha nincsen, az sem végze-tes baj: de meglétélet nem lehet hitelveinkbe ütköző-nek mondani.

humanista módra intellektualisztikus és radikális és nem a Kálvin mélyebb álláspontját tükrözi, azt szerintem bizonyítani látszik az a tény, hogy Kálvin Genjében előadták a Béza Tódor által (1550) írt „Ábrahám áldozata” c., magas költői értékű bibliai színjátékot. Vagy a színpadi élőkép nem kép, csak a festett kép az? A képzeleti kép sem kép, melyről a multkor írtam s melyre Papp K. J.-nek egy szava sincs?

Papp K. J. ferdít, midőn azt állítja, hogy én a képek iskolai használatát „követelem.” Én csak ajánlottam; nem követelem egyáltalában senkitől. De tőlem se „követelje” senki, meg a számtalan velemtartóktól, hogy ne használjuk azokat. Papp K. J. téved, midőn a Helv. Hitvallás IV. részében foglaltakat minden fenntar-tás nélkül „hitelvi megállapítások”-nak nevezi. Ezek csak annyiban hitelvi megállapítások, amennyiben a képek vallásos, bálványozó tiszte-lete ellen szólnak. Amennyiben azonban általá-nosságban a képek „haszontalanságát” hangoz-tatják, annyiban a hit szempontjából közöm-bös dolgok (adiaphora, l. fentebbi jegyzetet). Ezekben a teljes lelkiismereti szabadságot köve-telem! „In dubiis libertas.” A II. Helv. Hitvallás hitelvi tartalmának nincsen nálam meggyőző-désesebb, orthodoxabb híve és védelmezője. (Lásd Apologétikámat, amely ellen a legtudó-sabb és jó reformátusság szempontjából leg-kisebb gyanú alá sem eshető bírálók részéről református hitelvi szempontból eddig semmi ki-fogás nem emeltetett.) Ha a hitvallás csupán a képek vallásos tisztelete, a bálványozás elleni polémiára szorítkoznék, akkor semmi félreértés sem volna és Papp K. J. semmit sem olvashatna belőle a fejemre. Pedig kétségtelen, hogy eredeti-leg és tulajdonképpen csak ez volt a célja („bál-ványok”). Mert vallásos tisztelet tárgyát nem képező képeket ugyan mi alapon lehetne „bál-ványoknak” nevezni? Lactantiusnak a hit-vallásban idézett mondását is („kétség nélkül semmi vallás nincs ott, ahol képek vannak”) csupán ilyen értelemben lehet venni. Mert Papp K. J.-féle értelmezéssel e mondás alapján nem-csak azt kellene megállapítani, hogy az evangéli-kusoknál vallás nincs (l. multkori cikkemet), hanem azt is, hogy festőknek; művészeknek val-lása nem lehet s egy múzeum, melyben képek vannak, maga a pokol. Ismétlem tehát: vallásos tisztelet tárgyát képező képekre értve a IV. r. megállapításait, azokat minden református em-bernek osztania kell. De amikor a hitvallás ezen a vallásos kereten túllépni látszik, midőn magának a festőművészetnek a lényegéről látszik kárhó-ztató, meg-nem-értő ítéletet mondani („Istennek élő és valóságos teremtései... sokkal hatható-sabbban megindítják a szemléltető, mintsem minden embereknek minden képei, vagy festései, melyek hiábavalók, meg nem mozdulhatók, megavultak és élet nélkül valók”, v. ö. éppen a Papp K. J. által idézett rész 2—5. soraival is!): úgy hiszem, ide már nem követhetjük őt. Hiszen ez már nem vallási, hanem esztétikai és filozófiai téma. Ez

már nem a bálványozás ellen, ez már *a művészet ellen* szól! Kálvinnak a művészetek irányában egészen másfajta megértéséről olvastam (*Doumergue—Révész: Kálvin jelleme, 1922. 70. 1. v. ö. ugyanő: „Művészet és érzélem Kálvinnál és a kálvinizmusban.”*) Kétségtelen, hogy a hitvallás szerzője nem különböztet élesen a képek általános — művészi és vallásos megítélése között; itten is a most idézett általános elítélését minden festőművészetnek nyomban a 115. zsoltárra való hivatkozással indokolja, ahol pedig a pogányok hiábavaló *bálványairól* van szó.² Ez az eljárás kétségtelenül bizonyos *confusio*t eredményez a fogalmakban, amelyet nem kritikus szem nem könnyen vesz észre. Ezt a művészetellenes elvet következetesen keresztülvive, az orgonát és a művészi éneket is ki kellene dobni (pláne templomainkból) és a vallásos költészetet is be kellene tiltani. Az „evangélium hirdetésének”, meg a festett képek általi oktatásnak „szembeállítását” a hitvallásban csak arra mutat hogy *egy olyankorban iratott midőn az egyház a képeket használta s az evangéliumot nem hirdette*. Ebből azonban nem következik az, hogy az evangélium tiszta hirdetése és a „festett képek által való” (= szemléltető) oktatás össze ne férnének, különösen gyermekeknél, valamint az sem következik, hogy a Krisztust ábrázoló művészi képek megszemlélése Krisztus lelki jelenlétét és az Isten lélekben és igazságban való imádatát principialiter kizárna. Kétségtelenül igaz, hogy Jézus „képeket nem rendelt” (Helv. Hitv.). Dehát Ő nem is azért jött, hogy az istentiszteletnek vagy a valóságoktatásnak minden apró részletét előírja. Templomot, tornyokat, harangot, orgonát stb. sem „rendelt”. Kítűzte a főelveket s a főteendőket: „Istent lélekben és igazságban imádjátok; prédikáljátok az evangéliumot; tanítsatok minden népeket; kereszteljétek; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Ami ezen a lelki kereten belül, mint emberi szükséglet és módszer, a különböző korok szükségleteihez mérten³ fölmerül s Krisztus evangéliumának szellemével, a Szentlélek uralmával s az Atya-Isten dicsőségével nem ellenkezik: az *szabad*. Az Isten fiainak fölséges szabadsága ez! Lásd: Róm. 8. 14—17. Gal. 4. 3—7. 5, 1. és különösen II. Kor. 3. 17: „az Ur pedig a Lélek; és ahol az Urnak Lelke: ott a *szabadság*.”

Az elvi vitát a magam részéről ezzel végképpen lezárva, még csak egy pár *személyes* elintéznivalóm van Papp K. Jenővel. Ő azt mondja: nem akar „vitatkozni e kérdésről a *biblia nélkül*.” Értsd: én *a biblia nélkül* érveltem, míg ő „*bibliai alapon álló* református ke-

² A 115. Zs. éles polémiája („szemeik vannak, de nem látnak” stb.) teljesen érthető az *istenképek* ellen, de ezt a szempontot a bálványozással semmi kapcsolatban nem álló festőművészetre alkalmazni nem lehet.

³ Abban a babonába és bálványozásba belecsömörlött korban, a Helv. Hitvallás korában tényleg tanácsos volt a bibliai képeknek *mindenféle* használatát mellőzni. sőt eltüntetni. *Ma a helyzet egészen más.*

resztyén.” Ezzel szemben a tényállás az, hogy én most is, a multkor is a bibliából indultam ki; míg ő *egyetlenegy* bizonyítékot sem idéz a bibliából — *aminthogy nem is idézhet* — bibliai embe-
rek és tárgyak *nem vallásos tisztelet céljára tör-
tendő* kiábrázolásának *tilalma* mellett,⁴ hanem hivatkozik a Helv. Hitvallásra és a zsinatra. Ilyen körülmények között az én „*biblia nélküli-
ségem*” s az ő „*bibliai alapja*” üres pose-nál nem egyéb.

Papp K. Jenő a problémánélküli ember fölényes gesztusával, vicces modorával pár sorban vél elintézhetni olyan valláspedagógiai kérdést, amelyet én két hosszú cikkben — sőt most már, íme, háromban — sem tudtam kimeríteni s aminek elintézéséhez *komoly tudományos utánjárás kell*. Felőlem Papp K. J. igen nagy tudós lehet a többi teológiai kérdésekben: de az tény, hogy *ebben* a kérdésben a tudományt teljesen mellőzte. És mégis engem illet a „*teológiai alapo-
zottság látszatának*” hízog attributumával. Mi jogon mondja az én cikkeim theol. alapo-
zottságát „*látszatos*”-nak? Majd ha bebizonyítja — de nem frázisokkal és félhasábon, hanem alaposan, részletesen és tudományosan —, hogy az én állításaim a modern valláspedagógiai tudománnyal, továbbá a biblia, a chalcedoni dogma s a „*Quicunque*”-symbolum igazi értelmével csak *lát-
szólag* egyeznek meg: akkor beszélhet így. De addig nem!

Az a tartalmatlan s mégis fölényes és *agresszív* hang, amellyel Papp K. J. az én szelid és tárgyilagos hangú kifejtéseimre reflektált, szolgáljon magyarázatául és mentségül annak, ha most az én hangom is talán valamivel erősebb volt.

Szele Miklós.

*

Szele Miklósnak ezen, a tárgyat teljesen kimerítő viszontválaszához a magam részéről hadd fűzzek hozzá annyit, hogy a multkori és mostani cikkeiben kifejtett álláspontjával minden tekintetben egyetértek. (V. ö. Öntudatos Hit c. ká-
téből 7. kérdés utolsó bekezdését.) Papp Kál-
mán Jenőnek az egyik tankönyvemből vett és Szele Miklós ellen fordított élű idézethasználatát ebben a vonatkozásban teljesen jogosulatlannak és nagymértékben bántónak tartom. Ez az egész kérdés nagyon is megérdemli azt, hogy nyugodt hangon, komoly tárgyi elmélyedéssel eszmecsere folyjék fölötte. De fölényes kéz-
legyintésekkel és olcsó élcelődésekkel ezt a kérdést még akkor sem lehet intézni és elintézni, ha az egyik fél valamivel *régibb* ember is, mint Papp Kálmán Jenő és a másik fél valamivel ke-
vésbé érdemes ember is, mint Szele Miklós.

Révész Imre.

⁴ Igen érdekes, hogy azokon a bibliai helyeken, melyeket a Helv. Hitv. IV. része arra idéz, hogy bizonyos „boldogult lelkek és mennyei szentek” földi életükben a „képeket elleneztek”: ezeken a helyeken (Csel. 10: 26., 14: 15. Jel. 19: 10., 22: 9.) csak arról van szó, hogy újszövetségi személyiségek és angyalok megtiltották a hívőknek, hogy *őket imádják*, de *képekről* szó sincs.

Egy hűséges konferencia látogatóhoz.

Kedves ösmeretlen olvasóm · Ugyebár szintén úgy méltóztatik gondolni, hogy amikor hazánkban és anyaszentegyházunkban olyan égetően nagy problémái vannak ezekben az ismét sorsdöntőnek mutatkozó időkben, nincs értelme, hogy konferenciái bőröndök és ruhák felől polemizáljunk. Nem is foglalkoznék velük tovább én sem, ha nem méltóztatott volna olyan nagyon megtisztelni és kitüntetni csekélységemet, nevemnek a becses cikke címében való kiírásával és azzal a bizonnyal nem szándékos beállításal, mintha én azon aggódnék, hogy kevés az utazó bőröndünk és többre van szükség.

Noha én éppen annak az ellenkezőjét óhajtom, de aki nem olvasta a „Seregoszlás után” címmel írt cikkekémét, csak ezt a „hűséges konferencia látogató”-ét, azt is kiolvashatja belőle, amit egyikünk sem akarunk és amit egyikünk sem írt!...

Nem gondolom magamról, hogy nagyon sötét szemüvegű, pessimista ember volnék ok nélkül is, de mégsem méltóztatott teljesen elosztatni aggodalmaimat, mert „egy rendes méretű irattáska” mégis csak kicsike lenne két embernek egy hétre való több rendbeli alsó-felső ruhái, cipői és kalapjai számára. Hagyjuk békén hát, ha csak lehet, ezt a dolgot. Azzal, hogy én korábban felhoztam, csupán azt kívántam, hogy óvakodjunk a hozzánk nem illő túlzásoktól és a magukról sokattartók vagy megfélemezők utánzásától.

Csak természetes, hogy hosszabb időre több ruhaneműre és egyéb holmira van szükség már csak előrelátásból is, de bocsánat a kifejezésért, Fregoli nekünk nem lehet mesterünk.

Sietek kijelenteni, hogy ezt nem is méltóztatott írni, még ilyesmit sem és nagy baj nincs is azokkal a bőröndökkel, csak arra vigyázzunk, hogy ezután se legyen, hanem konferenciáinknak továbbra is a lelkesége legyen domináló és vonzó, nem pedig a külsőségei.

Vagyok tisztelettel teljes és hűséges konferencia látogató társa, mindenek felett szerető hittestvére az Úrban.

Kósa Béla.

Halottaink

Nestai Széchy István mikepéresi református lelkész, életének 69., lelkipásztorságának 43. évében, Mikepércsen, november hó 19-én csendesen elhunyt. Temetése nagy részvét mellett nov. hó 21-én ment végbe. A gyászszertartást F. Varga Lajos esperes végezte, a sírnál pedig Berky Sándor hajdúbagosi lelkész és Szakács Andor mikepércsi igazgató-tanító mondtak búcsúztatót. A megboldogult jó pásztort hívein és lelkészársain kívül felesége és hat gyermeke gyászolja, igen kiterjedt rokonsággal.

Balogh József pátrohai lelkipásztor, életének 66., lelkészkedésének 36. évében, november hó 14-én elhunyt.

Györfly József hódmezővásárhelyi lelkész — mint lapzártakor értesülünk —, áldásos élete 61. évében meghalt s november 28-án eltemetett.

Áldott legyen emlékezetük!

Különfélék

Az egyházkerületi közgyűlésen nagy számmal voltak jelen úgy a lelkészek mint a világiak. Üdvözölte a közgyűlés a Kormányzó urat abból az alkalomból hogy a fia szerencsésen felgyógyult. Tárgyalta a püspöki jelentést, mellyel kapcsolatban elismerését és köszönetét fejezte ki püspök úrnak fáradhatatlan munkájáért. Fel eskette Boér Elek és gróf Tisza Lajos új tanácsbírákat akiknek működése elé a legnagyobb bizalommal néz. A tanítóképzőintézetbe tanáruul megválasztott Bariók Jenőtől szintén még ezen a gyűlésen kivette az esküt. A kollégiumi ügyek közül ezúttal nem a gazdaságiak voltak az érdeklődés középpontjában pedig váltig lehetnének, hanem a legáció kérdése okozott hosszabb vitát. Igaz, hogy ez is elég fontos ügy és a rendteremtés csakugyan kívánatos volt. A közgyűlés szigorúbb lett, mint az előkészítő fórumok és mindenestül eltörölte a specifikálás intézményét. Elvileg minden bizonnyal ez a helyes. Csak aztán sarkon kell állani, mert ha az eltörölt specifikáció helyén a szűr alatti kijárási burjánzik fel s nem lesz, aki ezt az igazán utálatos visszaélést megtorolja, akkor az orvosságot rosszabbá tettük a betegségnél. A református segélyegylet 2750 pengőt osztott szét. A Baltazár—amerikai-alapítvány vagyona 152 ezer pengő, kiadott tízezer pengő segélyt és az összes vagyonkezelése került 149, azaz egyszáznegyvenkilenc pengőbe. Ilyen olesón kellene minden egyházi vagyonunkat adminisztrálni. Az első nap délutánján a bíróság tárgyalta három tanácsra oszolva, a második nap délutánján pedig az egyházmegyéktől felterjesztett adásvételi és kölesön meg díjlevél ügyek intéztettek el.

Nagyobb adomány a lelkészözvegyek szeretetháza javára. Egy magát megnevezni nem akaró belföldi emberbarát tízezer pengőt juttatott a református lelkészözvegyek őrszentmiklósi szeretetháza továbbfejlesztésének céljaira.

A legáció-választás a debreceni Kollégiumban december hó 18-án lesz. A legációra vonatkozó megkeresést tehát csak akkor veheti figyelembe a Kollégium igazgatósága, ha az december 16-ig beérkezik. Minthogy a múlt évi karácsonykor 30 hittanhallgatónak nem jutott legáció, az idén pedig 30 hittanhallgatóval több van, mint tavaly volt, az ifjúságot az a veszély fenyegeti, hogy ez alkalommal mintegy 60 theologus legáció nélkül marad. A Kollégium

igazgatósága ezért arra kéri a lelkész urakat, méltóztassanak odahatni, hogy az egyház lehetőleg ne mellőze a legátuskérést.

Az Ispotály-templomban szépen sikerült vallásos ünnepély volt november hó 24-én d. u. 5 órakor. Imádkozott Felker János okleveles lelkész, kátét magyarázott Papp Imre vt. lelkész. Szavalt Demby Béla hittanhallgató, énekelt Nagy András énekvezér. Záróimádságot mondott Szabó Gyula segédlelkész.

A csapóuceai egyházzsész első közművelődési estélye igen nagy érdeklődés és szép anyagi siker mellett, november hó 24-én ment végbe, az egyházzsész Szappanosuccai otthonában. — A közművelődési-est előadója dr. Szondy György leánygimnáziumi tanár volt.

Nyírmeggyes egyházzsész új református lelkészét: Tukacs Jánost, e hó 10-én iktatta be hivatalába Fóris Lajos esperes. A beiktatást 100 terítékes közebed követte, amelyen számos értékes felszólalás hangzott el.

A Hit és Szolgálat Mozgalma derecskei konferenciája 1929 november 29., 30., december 1. napjain folyik.

Az elszakított komáromi gyülekezet november hó 17-én árvanapot tartott.

A csalóközi lelkész-kör november hó 14-én, Nagymenyeren, lelkészértekezletet tartott, Gyálókay László esperes elnöklete alatt, melyen elhatározták, hogy a jövőben a tanítókkal együtt is tartanak gyűlést.

A beregszászi nagy egyház tornya 1918-ban leégett, ma már Isten segédelmével szépen felépített templom, a gyönyörű, új hatalmas orgona után a torony is felépült, hirdelve az örökkévalóság elpusztíthatatlanságát.

Dr. Sebestyén Jenő budapesti theologiai igazgató december hó 7-én meglátogatja az elszakított komáromi gyülekezetet, hogy ott Isten igéjét hirdesse.

A piacuceai egyházzsész, nagy érdeklődés mellett emelkedett színvonalú vallásos ünnepélyt rendezett november hó 26-án d. u. 5 órakor a Kistemplomban. Imádkozott Szele György lelkész. Bibliát magyarázott Kovács József segédlelkész. Szavalt és zeneszám után záróimádságot mondott Kalas Ferenc vt. lelkész.

A Bethlen Kata leányeserkészecsapat nov. 16-án avatta fel új otthonát, az Ispotálytelepen.

A Protestáns Irodalmi Társaság december hó 14-én Szegeden irodalmi estélyt rendez.

A királyhágómelléki egyházkerület közgyűlésével kapcsolatban december hó 4-én nagyszabású Bethlen-ünnepély lesz Nagyváradon.

Négyszázharminc Biblia. Október hó 31-én Hódmezővásárhelyen, Hegedűs Loránt előadása után 430 Bibliát adtak el a templom előtt. — A reformáció legméltóbb megünneplése.

A kolozsvári Farkasuccai református templomot, melynek alapítási ideje 1486-ra, Mátyás király korára nyulik vissza, mely kétízben is leégett, a presbiterium határozata folytán res-

taurálni fogják. Az ehhez szükséges összeget közadakozásból teremtik elő.

A komádi református nőegylet folyó hó 17-én tartotta első ünnepélyét, mely délután 3 órakor vallásos ünnepéllyel kezdődött a templomban, hol gyülekezeti énekek és imádság után sok száz gyülekezeti tag előtt Paksy Sándor sarkadi hitoktató lelkész hirdette az Igét, a bibliai Mária életében az örök női Ideát állítva oda a gyülekezet elé, amely Ideának a követése ígéret és remény, hogy a komádi református nőegylet is áldásosan bontakoztathatja ki életét egyháztársadalmi téren sok lelkibetegség gyógyítására, sebkötözésre, könnytörlésre és a krisztusi lélek uralkodóvá tevésére. Igen mély hatást gyakorolt a gyülekezetre a gyulai református énekkar két énekszámával, Nagy Ferenc énekkari tag szólóénekével, Kovács Sándor segédlelkész és Halász Lajos szavallatokkal. — Este 8 órakor az úri kaszinó nagytermében műsoros-estély volt, melynek ünnepien kiemelkedő pontja volt Percz István komádi református lelkész beszéde Bethlen Gáborról. A nagy fejedelem méltatásában beszédének különösen az a része ragadta meg a hallgatókat, melyben az erdélyi lélekről beszélt, amelynek megteremtője Bethlen Gábor volt. A program többi részében a gyulai református énekkar működött közre, mely vallásos és hazafias tárgyú énekeivel, régi szép magyar dalaival, szóló-énekszámával, szavallataival mélyen beírta emlékét a jelenlevő hatalmas közönség szívébe. Különösen kiemelkedett Paksy Sándor vallásitanító-lelkész, ki szellemes konferánszaival állandó derűtségben tartotta az ünnepély résztvevőit. — A nőegylet megszervezésének az érdeme Percz Istvánné úrnőé, a helybeli református lelkészfeleségéé, ki hónapokon keresztül fáradhatatlan buzgósággal, a hívek legnagyobb részének egyenkénti felkeresésével végezte a szervezés fáradságos, nagy munkáját.

A nagyzerindi gyülekezet lélekemelő ünnepély keretében iktatta be új lelkészét, Balogh László volt magyarkeceli lelkészt.

A reformáció emlékünnepe Jugoszláviában. A szerb király törvényben elrendelte a reformáció emlékünnepe az állami ünnepek közé való felvételét. Ezen a napon református vallású egyéneket törvénybe sem idézhetnek, tehát ezen a napon nem kötelesek ott megjelenni.

A nagykárolyi egyházmegye lelkészi aljegyzőjévé Borbély Sándor érdengelegi lelkészt választották.

A losonci theologiai szemináriumba 12 első-éves hallgató iratkozott be.

A Bibliai lexikon negyedik füzeté megjelent s a kiadóhivatal már szét is küldte az előfizetőknek.

A megszállott területen fekvő érmelléki egyházmegye október hó 31-én tartotta közgyűlését, mellyel kapcsolatban lelkészértekezlet is volt.

Hivatalos értesítés.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.
4169—1929. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék espereseihez.

Az érdekeltekkel leendő közlés céljából tudatom, hogy a következő félelvi teljes és javító lelkészképesítő vizsgálatok idejét következőképpen állapítottam meg:

I. Lelkészképesítő vizsgálatra jelentkezés 1930 február hó 3-án, hétfőn délelőtt 11 órakor, a lelkészképzőintézet igazgatójánál. Ugyanaz nap délután 3 órától zárthelyi írásbeli vizsgálat. Másnap 1930 február hó 4-én kedden, délelőtt 9 órától I. lelkészképesítő vizsgálat.

A jelöltek okmányait (szolgálati bizonyítvány esperesi megerősítéssel) a szabályzat értelmében 1930 január hó 3-ig tartoznak a lelkészképzőintézeti igazgatóhoz beküldeni.

II. Lelkészképesítő vizsgálatra jelentkezés 1930 február hó 4-én kedden, délelőtt 11 órakor az egyházkerületi lelkészi főjegyzőnél. Ugyanaz nap délután 3 órától zárthelyi írásbeli vizsgálat. Másnap 1930 február hó 5-én szerdán, délelőtt 9 órától II. lelkészképesítő szóbeli vizsgálat.

A jelöltek okmányai az egyházkerületi főjegyzőhöz küldendők be a fentebb megírt módon és határidőre.

A jelöltek figyelmét ezúttal is felhívom egyházkerületi közgyűlésünk 431. és 432—1926. számú határozataira, amelyeknek ignorálása csak saját maguknak okoz erkölcsi és anyagi kárt.

Debrecen, 1929 november 25.

Atyafiságos szeretettel **Dr. Baltazár Dezső,**
püspök.

Az öcsödi református egyház iskolaszéke által az 1929. november 16-án megjelent Debreceni Protestáns Lapban meghirdetett X. sz. tanyai tanítói állásra a pályázati határidőt folyó évi december hó 10-ig meghosszabbítja; tekintettel arra, hogy a pályázati hirdetés a Néptanítók Lapja november 18-iki számában nem jelent meg.

A gebei (Szatmár m.) református orgonista-kántortanítóságra pályázat nyitattik december hó 10-ig. Fizetés: törvényszerű lakás, kerttel; ötven hektoliter rozs a magtárból tisztán kimérve; tizenkilenc katasztrális hold szántóföld, adóját az egyház fizeti; három öl kemény tűzifa, beszállítva; hatvan aranykorona készpénz, mely az államsegélybe be van számítva; törvényszerű stóla és államsegély, mely utóbbi újonnan való értékelés alapján állapítandó meg. — Kötelesség: a kezeire bízandó osztályok tanítása; az összes orgonistakántori teendők; lelkész szószéki helyettesítése akadályoztatása esetén; a kanonikus órák végzése; belmissziói munkában segédkezés; ifjúsági énekkar szervezése, vezetése; egyházi jegyzőség vitele.

Az egyháztanács.

Pályázat.

A nyíraczádi református II-ik tanítói állás feltételes lemondás folytán megüresedett. Fizetése törvényszerű.

Pályázatok Nyíraczádra Sebeők István lelkészhez küldendők. B-listásoknak előny. Jelölt van.

550—1929. szám. Pályázat.

A törökszentmiklósi református Egyháznál újonnan szervezett XVIII. sz. férfitanítói állásra meghirdetett pályázat december hó 14-ig meghosszabbíttatik.

Pályázat

a nádudvari református egyháznál a nyugalmazás folytán megüresedett IX. sz. férfitanítói állásra.

Javadalom: 1. Fizetés az egyháztól a 136,000—1923. V. K. M. sz. rendelet szerint. 2. Megfelelő fizetésekiegészítő államsegély. 3. Törvényszerű lakbér, vagy ennek ellenében lakás természetben, jelenleg egy szoba, konyha és kamarából álló lakás kertvátsággal az új iskolai épületben.

Kötelességek: A presbiterium által kijelölt osztálynak, vagy osztályoknak a tiszántúli egyházkerület tanterve szerint való tanítása, a kántor akadályoztatása és betegsége esetén lelkész rendelkezése szerint a kántori teendők végzése, felváltva a többi tanítókkal együtt, melyért a kántornak járó stóla öt illeti; ifjúsági és mindennemű belmissziói munkában, vasárnapi iskolában díjtalan segédkezés, a református dalegylet vezetésében segédkezés.

Ezenkívül presbiterium kötelességévé teheti az állami elemi iskola; vallásoktatást, melyért az állam által kiutalt tiszteletdíjat kapja.

Szabályszerűen felszerelt és válaszbélyeggel ellátott kérvények ezen hirdetésnek a Néptanítók Lapjában megjelenésétől számított 14 napon belül a református lelkészi hivatalhoz Nádudvar, Hajdú megye küldendők. Menekült, B-listások előnyben részesülnek, egyenlő minősítés esetén. Állás megerősítés után azonnal elfoglalandó.

Nádudvar, 1929 november 22.

Lutár Sándor,
református h.-lelkész,
iskolaszéki elnök.

A szerkesztésért és kiadásért felelős a laptulajdonos:
Dr. KUN BÉLA.

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése

Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

✱

Kitűnő fűtőképességű magyar „Perpetuum“-kályhák.

Magyar gyártmányú zománc-edények,
zsir-bödönök, disznóölő-kések, husvágó-gépek.

Telefon 6. és 15—48.

**Hazánk legrégebb és legnagyobb
harangöntődéje**
ALAPÍTVÁ 1816-SAN.

SELTENHOFER FRIGYES FIAI
m. kir. udvari szállítók
SOPRON.

Harangokat

öntenek a legfinomabb harang-
ötvözetből minden hangnemben
és legszebb kivitelben.

Legmagasabb bel- és külföldi kitüntetések bizonyít-
ják harangjaink kiváló minőségét.

1900. évi párizsi világkiállításon nagy aranyérem stb.,
stb., majd legújabban a soproni, celldömölki,
székesfehérvári, kapuvári, szombathelyi és
kaposvári országos kiállításon nagy arany-
éremmel kitüntetve.

**Szállítunk előnyös fizetési feltételek mellett,
az egyházak teljes megegyezésére.**

Költségvetések és kiszállások ingyen és díjmentesen.
Össz s szállított gyártmányainkról elismerőleveleket tudunk felmutatni

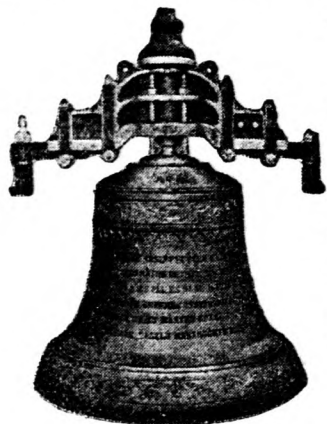

Magyarország aranykoszorús mestere

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harang- és ércöntőde, harangfelsze-
relés és haranglábgyár
BUDAPEST, VI., FRANGEPAN-U. 77. SZ.

Telefon: Lipót 913-53. sz.

A törökszentmiklósi
református egyház részére
készült 1770 kgr.-os harang.

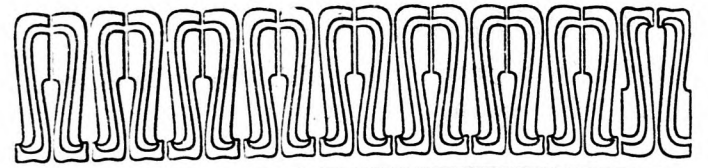
Az 1900. évi párizsi világ-
kiállításon díszoklevéllel,
1921. és 1923. évi vasipari
kiállításon aranyéremmel,
az 1925. és 1926. évi kézmű-
ipari tárlaton kormánydísz-
oklevéllel, 1927. és 1928. évi
budapesti, székesfehérvári,
szentesi és szombathelyi
kiállításokon nagy arany-
éremmel kitüntetve.

Költségvetéssel díjmentesen
szolgál.

Előnyös fizetési feltételek.
Számos egyházi elismerőlevél

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1929.

Megjelent! Megjelent!

A vallástanítási és egyházi énektanítási tanterv és utasítás

a magyarországi református elemi
népiskolák és továbbképző (ismétlő)
iskolák részére.

A református egyetemes konvent hivatalos
kiadványa.

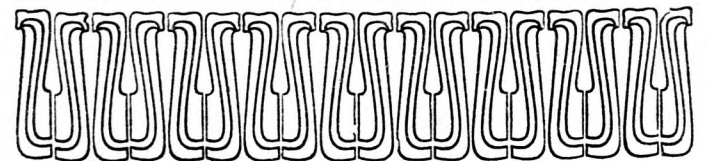
Szállítja 85 fillér bélyegben való
előzetes beküldése ellenében

portómentesen

„Méliusz” könyvkereskedés

Debrecen, Ferenc József-út 26.

Telefon 2-70.

Az átértékelt Bethlen Gábor.

Válaszul Szekfű Gyulának, írta: RUGONFALVI KISS ISTVÁN.

Szerző kiadása. Debrecen. Bethlen halálának 300-ik évfordulóján. „Méliusz“ könyvkereskedés bizománya.
123 lap.

Alig jelent meg irodalmunkban olyan tudományos munka, mely a nagyközönséget jobban érdekelné, mint Rugonfalvi Kiss István egyetemi tanár műve **Az átértékelt Bethlen Gábor**-ról.

A magyar történelem átértékelése egy újabb irányzat; az átértékelés célja pedig a magyar történelmet átható szabadság eszményének lejáratása és a magyar szabadság eszményével összeforrt protestantizmus érdemeinek elhomályosítása.

Az átértékelés vezető alakja Szekfű Gyula, akinek nevét közönségünk Rákóczi gyalázásának ideje óta ismeri. Neki még a buzgó katolikus II. Rákóczi Ferenc sem tetszett, mert a magyar szabadság önfeláldozó harcosa volt. Mennyivel kevesebbre becsüli tehát azt a Bethlen Gábort, aki nemesak az európai szabad fejlődést gátló osztrák-spanyol zsarnoki rendszer ellen a politikai, hanem a lelkiismereti szabadságért is harcolt.

Szekfű Gyula akkor, mikor az egész magyar nemzet a nagy erdélyi fejedelem halálának 300-ik évfordulóját akarta megünnepelni, egy nagy életrajzot írt Bethlen Gáborról a kegyelet hamis színe alatt.

Ebben a könyvben pálcát tör az erdélyi politika fölött, mely a magyar szabadságot, a magyar kultúrát megmentette, pálcát tör Bocskay István, a magyarok Mózese fölött, dicsőíti a magyarságot író Básta Györgyöt, és súlyos vádakkal illeti Bethlen Gábort. Elhallgat róla mindent, ami az ő nagyságát, szabadságszeretét, önzetlenségét, az egész Európában elismert nagyságát jellemzi; előtte Bethlen Gábor nem egy kivételes magyar nagyság, nem az akkori Európa legnagyobb embere, hanem egy közönséges kalandor, aki megcsal, elárul mindenkit, aki a pogány török exponense, a török tette fejedelemmé és önzése, nagyravágyása miatt pogány fegyverrel pusztítja Magyarországot. Szerinte Bethlen felkeléseinek nem volt komoly oka, — a magyar nemzetnek nem volt se politikai, se vallási sérelme: azért fogott fegyvert, mert a cseh és magyar királyságot akarta megszerezni. Még kardot sem vont, már is elárulta a vele szövetségre lépett magyar urakat, a háború megindulása után pedig látván, hogy a csehek, morvák és osztrákok támogatásából nincs haszna, örök szent szövetségi esküje ellenére elárulta, feláldozta őket. Magára hagyta a magyar nemzetet is; a vallási és politikai sérelmek orvoslásával törődött a legkevesebbet. Nem csak eszményekkel szédelgett, azokat hamis cégtáblául felhasználva, hanem Erdélyben kegyetlenül, emberi érzésektől menten, zsarnoki módon uralkodott, más vallásúakat türelmetlenül üldözött és ezekért általános gyűlölet tárgya volt.

Ezek főbb állításai. Munkája megjelenése után Rugonfalvi Kiss István a Magyar Protestáns Szemlében rövid kritikát írt róla, mely ellen Szekfű Gyula a jézsuiták folyóiratában, a Magyar Kultúrában *Kritika és terror* címen gorombán felelt, belevonva megfelelő gyalázásokkal Baltazár Dezső püspök nevét is.

Erre válaszol most Rugonfalvi „Az átértékelt Bethlen Gábor“ címen. Nyomról nyomra követi Szekfű Gyula életrajzát és egykorú hiteles adatok felsorolásával dönti halomra Szekfű állításait. Ebből a munkából, Bethlen cselekedetei, szavai és az őt jól ismerő kortársak nyilatkozatai alapján domborodik ki az igazi Bethlen Gábor történelmi arcképe, aki a világtörténelem legönzettelenebb, legeszményibb és legtehetségesebb szabadsághősei közé tartozik és vallási tekintetben korát messzi megelőzve, oly ideálisan türelmes volt, hogy róla lehetne a türelem szobrát megmintázni.

Mindvégig érdekfeszítő, még az egyszerű nép által is érthető, világos előadás egészíti ki a könyv páratlanul érdekes tartalmát. Különös szenzációt jelent az, hogy szerző megelégedvén a történelmi hősökkel szemben elkövetett kegyelemsértéseket és rágalmakat, a lelkek könnyelmű és felelőtlen rombolásának örökre véget akar vetni. Az irodalmi vitát élet-halál viadallá alakítja át, midőn felszólítja Szekfű Gyulát, hogy vigye az ügyet választott szakszék elé, sőt rendes bíróságnál is indítson ellene eljárást rágalmazás miatt. Ha kifogásai és állításai a szakszék előtt nem nyernek teljes beigazolást, azonnal lemond állásáról és többé történelmi munkát soha sem ír; ellenkező esetben azonban ugyanezt kívánja Szekfű Gyulától.

Az igazság-, haza- és fajszeretet apoteozisa ez a könyv; egyszerű, nemes szavakból áll és mégis cselekedetet jelent!

Mikor őseink szent hagyományai ellen annyit vétkeztünk, mikor némelyek céltudatosan elhomályosítják, demoskolják történelmünk lapjait, mikor a legnagyobb szükségünk van eszményekre, nagy elődeink példájának követésére; akkor állítja a magyar közönség elé Rugonfalvi Kiss István Bethlen Gábor fenséges alakját a rágalmaktól megtisztítva követendő mintaképül.

Mulhatatlanul szükségesnek tartjuk, hogy minden jó magyar ember elolvassa ezt a könyvet; papjainknak, tanítóinknak pedig különösen felhívjuk figyelmét arra is, hogy abban a protestáns egyháztörténelemnek ismeretlen adatait is találják.

Nagyon szomorú jelenségnek tartjuk, hogy ilyen munkát, melynek megjelenése nemesak a protestáns egyháztörténelemnek volt érdeke, hanem egyetemes magyar nemzeti érdek is, szerző kénytelen volt saját költségén kevés példányszámban kiadni.

MEGREDELHETŐ:

A „MÉLIUSZ“ KÖNYVKERESKEDÉSÉBEN, DEBRECEN
Ferencz József-út 26. és bármely könyvkereskedésben.

Ára 4 pengő.